

Fördjupad barnkonsekvensanalys

Ärendenamn/Ärendenummer:	Ändring av detaljplan för Träckvista 2:59 och 2:67 (Stamvägens förskola) / dnr 2018.15.214
Handläggare:	Annika Ratzinger
Ansvarig chef:	Tommie Eriksson
Verksamhet:	Planeringsenheten
Barn/grupp av barn som berörs av detta beslut	Förskolebarn på Stamvägens förskola, barn boende i närområdet
Datum:	2020-11-04

Inledning

En barnkonsekvensanalys är en prövning av barnets bästa. För att säkerställa att barns bästa tillgodoses samt att barns rättigheter beaktas, ska en barnkonsekvensanalys (BKA) göras i samtliga ärenden som får påtagliga direkta eller indirekta konsekvenser för såväl enskilda barn som grupper av barn. I denna BKA analyseras hur barn påverkas av en ändring av detaljplanen för Träckvista 2:59 och 2:67 (Stamvägens förskola).

Stamvägens förskola är i behov av en modernisering av lokalerna, men bygglov för förskola kan inte ges eftersom detaljplanen anger bostadsändamål. Ekerö kommun har därför beslutat att pröva platsens lämplighet för förskoleverksamhet genom en ändring av gällande byggnadsplan från 1965. Planändringen syftar till att göra gällande byggnadsplan mer flexibel och att justera användningen så att pågående verksamhet blir förenlig med planen utan att möjligheten till bostäder i framtiden försvinner. Eftersom bostadsändamål på platsen redan prövats i gällande detaljplan och således inte prövas i ändringen av detaljplanen, omfattar inte heller denna BKA markanvändningen *Bostäder*.

Förutsättningar

Planområdet utgörs av Stamvägens förskola. Idag går ca 60-70 barn på förskolan. Förskolelokalerna är i dåligt skick och utgör inte en hälsosam miljö för barn. En miljöteknisk markundersökning som tagits fram som underlag till detaljplanen, visar att det inom förskoletomten förekommer markföroreningar över de nivåer som rekommenderas inom förskolegårdar och andra typer av så kallad känslig markanvändning (KM). Förskolan ligger intill Jungfrusundsvägen och bullernivåerna överstiger riktvärdena för buller på förskolegårdar.

Förskolegården ligger inom förskoletomten med en friyta på ca 2100 kvm, vilket innebär ca 30-35 kvm/barn. På gården finns flera stora träd som erbjuder skugga och äppelträd som kan fungera som klätterträd. En liten kulle finns även på gården och erbjuder variation i topografin. Inga grönområden finns i förskolans direkta närhet, men mindre grönområden finns ca 150-200 meter bort. Utöver förskoleverksamheten, kan gården då verksamheten är stängd, fylla en funktion som lekyta för barn i området.

Eftersom förskolebarn i regel är för små att ta sig till och från förskolan utan en vuxen, är behovet av gång- och cykelvägar inte lika betydande som vid t ex skolor. Men en trygg och säker miljö kring förskolan har ändå betydelse då barnen t ex ska ta sig med pedagoger till skogen. Stamvägen är relativt bred och lågt trafikerad, men saknar trottoar och gångbana. Vid tider för hämtning och lämning på förskolan ökar trafiken då många föräldrar hämtar med bil. Stamvägen ligger utanför ändringsområdet och inom gällande detaljplan för Stamvägen finns utrymme att bygga ut trottoar/gångbana. Ett eventuellt behov av gångbana på Stamvägen behandlas därav inte vidare i denna BKA.

Ca 150 meter från Stamvägens förskola finns ett mindre naturområde som ägs av Ekerö kommun och där ett planbesked finns för markanvändning av högre kommunalt intresse. En möjlig placering av en förskola på platsen på lite längre sikt kan utredas.

Vad får beslutet för påverkan på barn?

Planens genomförande innebär att förskolan kan finnas kvar på platsen vilket är positivt för barn som bor i närområdet. Planen innebär även en förbättrad inomhusmiljö, vilket får positiva konsekvenser för barns hälsa. Genom byggnadens placering och planbestämmelse om bullerskyddsåtgärd medför planändringen en förbättrad ljudmiljö på förskolegården och de markföroreningar som påträffats på förskolegården kommer att tas bort, vilket regleras i planbestämmelser om krav på marksanering innan startbesked ges.

Detaljplanen möjliggör en total friyta på ca 2279 kvm, vilket innebär ca 33-38 kvm/barn. Planändringen möjliggör med andra ord en liten ökning av förskolegårdens storlek jämfört med nuläget. De faktiska ytor som barnen slutligen har tillgång till är dock beroende av byggnadernas exakta placering och utformning såväl som antalet barn och verksamhetens nyttjande av ytorna.

För att möjliggöra en så bra utemiljö som möjlig för förskolebarnen ska stora delar av den befintliga gården bevaras. Befintliga träd och kullen ska bevaras, dessutom bör förbättringsåtgärder göras för att skapa ytterligare kvalitativa lekmiljöer. Förskolegården bör utformas med varierande vegetation och innehåll. Utformning av gården kan dock inte regleras i detaljplan, utan måste säkerställas i efterföljande bygglov.

Den föreslagna utformningen av planändringen bedöms skapa goda förutsättningar för barn, genom bland annat en större sammanhängande förskolegård och bättre ljudmiljö utomhus, jämfört med andra alternativa utformningar. Att flytta förskolan till det närliggande området med planbesked eller till en annan plats med mer tillgänglig friyta, skulle kräva en betydligt längre planprocess med mer omfattande utredningar etc. vilket skulle innebära att förskolebarnen skulle behöva vistas en längre period i ohälsosamma lokaler eller i en tillfällig evakueringslösning. Detta alternativ är mer osäkert och bedöms därför sämre på kort sikt.

Rätt till likvärdiga villkor, jämlikhet och förbud mot diskriminering (art. 2)

Ur jämlikhetssynpunkt är utformningen av förskolegården av stor betydelse. En hög grad av naturlighet och variation på förskolegården är inte bara viktigt för barns utveckling, utan bidrar även till ökad jämlikhet och jämställdhet då de oprogrammerade ytorna inbjuder till många olika sorters lekar. En hög grad av naturlig och utmanande terräng minskar dock tillgängligheten för barn med fysiska funktionshinder. För att alla barn ska gynnas, krävs därför en variation av naturliga och tillgängliga platser och lekmiljöer på förskolegården. Möjligheterna till variation av platser på Stamvägens förskola är på grund av gårdens storlek begränsade, men kan ändå åstadkommas om än i något mindre skala. Eftersom utformningen av förskolegården inte regleras i detaljplanen, är det viktigt att denna fråga följs upp vid anläggande av gården.

Barnets bästa (art. 3)

Barn har stort behov av fysisk aktivitet. Förutom att minska risken för övervikt har fysisk aktivitet även positiva effekter på kondition och styrka, immunförsvar, sömn, koncentrationsförmåga, motorik och benstomme (Folkhälsomyndigheten). Enligt Boverkets allmänna råd bör vid placering och anordnande av friytor för lek och utevistelse vid förskolor särskilt beaktas friytans storlek, utformning, tillgänglighet, säkerhet och förutsättningarna att bedriva ändamålsenlig verksamhet. Med ändamålsenlig verksamhet avses att friytan kan användas till lek, rekreation samt fysisk och pedagogisk aktivitet för den verksamhet som friytan är avsedd för. Friytan bör vara så rymlig att det utan svårighet eller risk för omfattande slitage går att ordna varierande terräng- och vegetationsförhållanden och den bör kännetecknas av goda sol- och skuggförhållanden, god luftkvalitet samt god ljudkvalitet. Friytan bör placeras i direkt anslutning till byggnad som innehåller lokaler för förskola och eleverna bör självständigt kunna ta sig mellan byggnaden och friytan. (Boverket)

Ett rimligt mått utifrån antalet barn, enligt Boverket, är 40 m² friyta per barn i förskolan. Boverket hänvisar även till forskning som visar att den totala storleken på friytan helst bör överstiga 3 000 m², då en barngrupp på en gård som är mindre, oavsett antal barn, kan få svårt att utveckla lek och socialt samspel på ett sätt som tillgodoser deras behov. Forskning visar även att barn som har tillgång till rymliga, naturliga och varierade utemiljöer får förbättrad koncentrationsförmåga och nattsömn, rör sig mer och kan vara ute större del av dagen utan att utsättas för alltför mycket solljus. Solljuset behövs för att bilda D-vitamin, men barns hud är känslig och behöver skyddas mot för mycket ultraviolett strålning. Barn som utsätts för alltför mycket solljus har ökad risk att drabbas av hudcancer i vuxen ålder. En indikator för en "solsäker" miljö är himmelsvyn. Om mer än halva himlen rakt ovanför barnens favoritställen täcks av grönska är den ultravioletta strålningen lagom (Boverket).

Forskning visar också att barn i sin lek söker spänning och att barnen på så sätt lär sig att behärska sin omgivning. Barn söker möjligheter att få: utforska höga höjder (klättra, hoppa, balansera, hänga), uppleva hög fart (springa, gunga, kana, cykla, skejta), testa farliga verktyg (tälja, hugga, såga), utforska farliga element (klätterväggar, eld, is, vatten), kämpa (brottas, fäktas med pinnar, fajtas), försvinna (utforska på egen hand) (Sandseter 2007). En naturlig och rymlig utemiljö är av betydelse även ur jämlikhetssynpunkt. I naturen blir leken mer fri och öppen och fler barn, både pojkar och flickor, i olika åldrar ges möjlighet att delta på sina villkor (Mårtensson 2012).

Enligt den princip om "lekvärdesfaktor" som tagits fram av Malmö stad, kan en mindre friyta delvis kompenseras genom åtgärder som höjer gårdens övriga lekvärdesfaktorer. Detta innebär att genom att förskolegården utformas med olika zoner, hög grad av tillgänglighet, varierad och naturlig vegetation och topografi, lekutrustning som integreras i landskapet, inslag som möjliggör omvärldsförståelse samt möjlighet till samspel mellan ute och inne, kan även en mindre förskolegård utgöra en bra lekmiljö. Möjligheten att skapa goda vistelseytor blir på alltför små ytor dock begränsade. Metoden bör därför endast användas vid förtätning av innerstadsområden (Malmö stad).

Barnen själva tycker att mycket är bra på den nuvarande gården. De tycker bland annat om att klättra och tycker om naturen på gården med bland annat äppelträd. Den del av gården som ligger mellan förskolebyggnaden och Jungfrusundsvägen och som av barnen kallas "bakis", tycker barnen om att leka på. "Bakis" utgörs av ett mindre område med gräsmatta, buskar samt en liten hinderbana. Området är inhägnat och är genom byggnadens placering avskilt från den övriga förskolegården. Barnen har även önskemål om flera olika lekredskap och funktioner på gården, däribland rutschkana och "Daidalos bana", se vidare under *Rätt till delaktighet (art.12)*.

I Ekeröalliansens politiska plattform står som två av målen att ökad fysisk aktivitet och rörelse i alla årskurser ska främjas och att kommunen ska arbeta för en giftfri miljö för barn och ungdomar (Ekeröalliansen).

På en förskolegård bör den ekvivalenta bullernivån 50 dBA, räknat som årsmedeldygn, inte överskridas på de delar av gården som är avsedda för lek, vila och pedagogisk verksamhet. Vidare bör den maximala nivån 70 dBA inte överskridas på dessa ytor. En målsättning kan vara att övriga vistelseytor inom förskolegården har högst 55 dBA som ekvivalent nivå samt att den maximala nivån 70 dBA överskrids maximalt 5 ggr per genomsnittlig maxtimme under den tid som skolgården nyttjas. (Naturvårdsverket)

Den ur ett barnperspektiv bästa utformningen av planändringen, innebär att så stora friytor som möjligt samt en god ljudmiljö säkerställs inom förskoletomten. Detta bör göras genom reglering av byggnadens placering och byggnadsarea så att en så stor sammanhängande och bullerskyddad utemiljö som möjligt kan skapas, utan avskilda delar och "baksidor". De senare riskerar att inte nyttjas i samman utsträckning då personalen kan uppleva att de inte har samma uppsikt över barnen på dessa platser. Att bevara befintlig vegetation och terräng inom förskolegården, bedöms utifrån vad såväl forskning och nationella riktlinjer som det barnen själva säger, vara bäst för barn.

Ur denna aspekt har den befintliga utformningen i förskolegårdens norra del, med uppvuxna träd som ger naturlig skugga, förhållandevis bra förutsättningar för en bra lekmiljö för barn. Denna del av förskolegården ska därför bevaras

enligt planändringen. Sett till storleken motsvarar förskolegården inte riktigt det som utifrån forskning och nationella riktlinjer kan anses tillgodose barns bästa. Men då övriga parametrar vägs in bedöms ändringsförslaget ändå sammantaget vara det alternativ som bäst tillgodoser barns bästa. Ändringsförslaget möjliggör en betydligt mer hälsosam inomhusmiljö för barnen och innebär att förskolan kan finnas kvar i området. Att hitta en alternativ plats för förskolan med mer tillgänglig friyta i närområdet är inte helt lätt och skulle kräva en betydligt längre planprocess med mer omfattande utredningar etc. vilket skulle innebära att förskolebarnen skulle behöva vistas en längre period i ohälsosamma lokaler eller i en tillfällig evakueringslösning. På längre sikt bör dock alternativa platser med större friyta utredas, särskilt eftersom det finns behov av fler förskoleplatser i området. För att kompensera för den mindre friytan bör vid genomförandet av planändringen åtgärder för att förbättra förskolegårdens lekvärde vidtas. Exempel på åtgärder kan vara att plantera buskar eller ordna lekredskap som integreras i gårdens naturliga terräng.

Rätt till goda förutsättningar för en optimal utveckling (art. 6)

Ändringen av detaljplanen möjliggör att förskolan kan finnas kvar i området och att förskolemiljön, både inomhus och utomhus, förbättras genom att byggnaden ersätts av en ny, att förorenad mark saneras samt att bullerskyddande åtgärder vidtas längs Jungfrusundsvägen. Planändringen innebär även att befintliga träd och stor del av den befintliga gården skyddas från åtgärder. Samtliga dessa aspekter är positiva för barns förutsättningar för en optimal utveckling. Storleken på förskolegården i kombination med avsaknaden av grönområden i direkt anslutning till förskolan, innebär inte de bästa förutsättningar för en optimal utveckling. Bland annat kan det på en mindre yta bli svårt att skapa en tillräckligt varierad och naturlig utemiljö, vilket kan få negativa konsekvenser för barns motoriska utveckling. Bristerna i friytans kvantitet bedöms dock till stor del kunna kompenseras genom kvalitetshöjande åtgärder på förskolegården. Detta kan dock inte regleras i ändringen av detaljplanen.

Rätt till delaktighet (art. 12)

Av de barn som nu går på förskolan kommer många hinna sluta och börja i skolan innan den nya förskolan står klar. Av de yngre barnen är en del för små för att kunna vara delaktiga i nuläget. Det är ändå betydande att få information om hur förskolebarnen upplever och ser på sin förskola, eftersom de är "experter" på hur de upplever och använder gården och lokalerna. Personalen kan ge en bild av de mindre barnens upplevelser av förskolan. Pedagoger och förskolebarn har därför tillfrågats om hur de upplever förskolans fysiska miljö. Fokus har i detta skede lagts på utemiljön, eftersom utformning av byggnaden invändigt inte hanteras i detaljplanen. Följande frågor skickades till förskolan tillsammans med en bild över förskolegården:

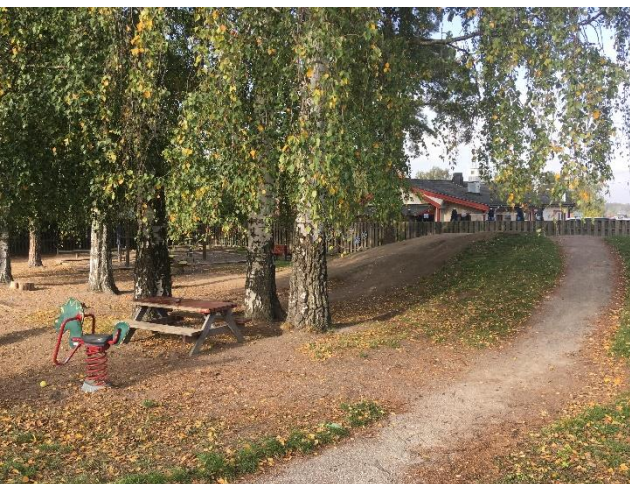
- Vad är bra med förskolegården?
- Vad är inte bra med förskolegården?
- Vilka platser på förskolegården tycker du om att vara på?
- Varför är de platserna bra?
- Vilka platser på förskolegården tycker du inte om att vara på?
- Varför är de platserna inte bra?
- Finns det något som du skulle vilja göra på förskolegården, men som inte går att göra idag/inte finns idag?
- Har du några andra synpunkter om förskolan som kan vara bra för oss att få höra?

På vad som är positivt med förskolegården och vilka platser som barnen tycker om att vara på, har barnen svarat att klätterställningen, lekstugan och kullen är bra. De tycker även om att vara på bakis och leka och tycker att det är fint där. De vill inte att gården ska förstöras eller att bilen ska tas bort och de tycker om naturen på gården och vill att äppelträden ska finnas kvar. Barnen tycker om att klättra och leka bollkull och vill att tältet ska tas upp igen.

”Bakis”

Lekstugan och kullen

Bilen

På vad som är negativt svarade barnen att huset är för litet, borden borde bytas ut mot finare och att lekstugan inte är bra eftersom det inte finns några munkar att leka med. De tycker det är dåligt när det kastas skräp på gården och att det är stökigt vid båten. Barnen skulle vilja ha Daidalos bana, en studs matta, en grill, gungbräda, snurrig rutschkana, gungor och utedass på gården, men även en riktig dörr, riktiga fönster och riktigt fika till stora lekstugan.

De flesta av barnens önskemål kan inte säkerställas i planskedet, eftersom exempelvis lekredskap bestäms vid genomförandet. Att träden och delar av gården bevaras regleras dock i detaljplanen genom bestämmelser om placering av byggnader och trädfällningsförbud. Vid utformningen av förskolegården bör det säkerställas att så många som möjligt av barnens synpunkter tillgodoses. Att äppelträden kan finnas kvar kan inte säkerställas, eftersom det skulle innebära att den byggbara ytan för förskolebyggnaden blev för liten. Som kompensation kan istället nya äppelträd planteras.

Återkoppling till förskolan ska göras vid planering och projektering av förskolegården.

Andra rättigheter som berörs av detta beslut:	
X	Rätt till bästa uppnåeliga hälsa, likvärdig tillgång till hälso- och sjukvård (artikel 23, 24 och 39)
	Rätt till en trygg och säker uppväxt, skydd mot alla former av våld och övergrepp (art. 19, 32-40)
X	Rätt till utbildning (artikel 28 och 29)
	Rätt till social trygghet och skälig levnadsstandard (artikel 26 och 27)
X	Rätt till vila, lek, kultur och fritid (artikel 31)
	Rätt till information och demokratiska rättigheter (artikel 12, 13, 14, 15, 16 och 17)
	Rättigheter som rör föräldraskap och omhändertagande (artikel 5, 9, 18, 20, 21 och 25)
X	Rättigheter kopplade till fungerande samhällsservice och samhällsplanering (artikel 12, 24, 26, 31 m.fl.)
	Rättigheter för barn från minoritetsgrupper, barn på flykt samt barn i asylprocessen (artikel 7, 8, 9, 10, 20, 22 och 30)
Beskriv hur de rättigheter som berör beslutet har beaktats:	

Rätt till bästa uppnåeliga hälsa, artikel 23 och 24

Ändringen av detaljplanen skapar förutsättningar för goda solljus- och skuggförhållanden genom att reglera att befintliga större träd inte får fällas. En miljöteknisk markundersökning har gjorts vilken visar att det inom planområdet finns markföreningar i form av PCB i halter något över riktvärdet för känslig markanvändning (KM). Föreningarna finns spridda över förskolegården och har troligen kommit dit med de fyllnadsmaterial som tidigare tillförts området. Eftersom PCB är ett giftigt ämne och barn är en känslig grupp, har i utredningen föroreningsituationen bedömts utgöra en stor risk som bör åtgärdas för att inte medföra negativ hälsopåverkan för de personer som vistas inom området. Krav på marksanering ställs därför i planbestämmelserna. På så sätt minimeras risken att barn utsätts för markföreningar.

Läget intill Jungfrusundsvägen är bullerutsatt, med bullernivåer över riktvärdena för förskolegårdar. I ändringen av detaljplanen regleras därför att bullerskyddande åtgärder ska vidtas, vilket troligtvis kommer att lösas genom

bullerskydd längs Jungfrusundsvägen. Med tanke på gårdens begränsade storlek är det av stor betydelse att en god ljudmiljö uppnås på de ytor barnen har att vistas på.

Några ohälsosamma nivåer av luftföroreningar från trafiken bedöms inte finnas på platsen. Inomhusluften på förskolan kommer att förbättras då nya lokaler ersätter de gamla, vilket innebär en mer hälsosam miljö för både barn och personal. Vad gäller möjligheterna till fysisk aktivitet, se vidare under rubrik *Rätt till vila, lek, kultur och fritid, artikel 31*.

Rätt till utbildning, artikel 28 och 29

Många barnfamiljer bor i förskolans närområde och möjligheten för förskolan att finnas kvar på platsen får positiva konsekvenser för barn dels genom att närheten till förskolan innebär en enklare vardag med kortare restider för föräldrar och därmed mer tid för barnen att vara tillsammans med sina föräldrar. Att förskolan ligger nära bostaden innebär även större möjlighet för barnen att få med sig sina kompisar när de senare ska börja i skolan, vilket kan vara en trygghet för barnen.

Rätt till vila, lek, kultur och fritid, artikel 31

Enligt plan- och bygglagen (PBL) ska det på en tomt som ska bebyggas med byggnadsverk som innehåller en eller flera bostäder eller lokaler för fritidshem, förskola, skola eller annan jämförlig verksamhet, eller i närheten av den finnas tillräckligt stor friyta som är lämplig för lek och utevistelse. Om det inte finns tillräckliga utrymmen för att ordna både friyta och parkering, ska man i första hand ordna friyta (8 kap. 9 § andra stycket PBL). Boverket är ansvarig förvaltningsmyndighet för plan- och bygglagen och har tagit fram allmänna råd som innehåller generella rekommendationer om tillämpningen av kraven på friyta enligt PBL. De allmänna råden anger hur någon lämpligen kan eller bör handla för att uppfylla föreskrifterna. Om rekommendationerna inte följs på det sätt som anges i de allmänna råden, ska det kunna visas att de bindande reglerna ändå uppfylls.

I ändringen av detaljplanen möjliggörs en friyta på ca 2279 kvm, vilket innebär ca 33-38 kvm/barn. Friytan på Stamvägens förskola är därav mindre än vad som vore önskvärt. För att möjliggöra en så stor sammanhängande förskolegård som möjligt, regleras förskolebyggnadens placering till planområdets sydöstra del. Eftersom placeringen är i stort sett på samma plats som nuvarande byggnad, finns goda förutsättningar att ta tillvara de kvalitéer gården har och det som uppskattas av barnen. I ändringen av detaljplanen regleras även att större träd ska bevaras. För att kompensera friytans bristande kvantitet, bör förbättringsåtgärder göras på förskolegården så att kvalitén istället höjs. Gården bör utformas med en variation av platser och lekmiljöer och ha en stor naturlighet med träd, buskar och naturlig terräng (stenar etc.). Tillgängliga miljöer ska även finnas så att gården möjliggör lek för alla barn. Utformningen kan inte regleras i detaljplan, utan denna fråga måste beaktas vid utformningen av förskolegården.

Övrigt / Slutsatser / Rekommendationer

Ändringen till detaljplan bedöms följa barnkonventionen genom att möjliggöra för förskolan att finnas kvar på platsen samt möjliggöra förbättringar i förskolemiljön ur flera hälsoaspekter. Den fråga där de ur ett barnperspektiv huvudsakliga bristerna och därmed de största utmaningarna finns, är tillgången till tillräckliga friytor. Storleken på friytorna motsvarar inte det som forskning och nationella myndigheter menar bör finnas vid en förskola. Avvikelsen bedöms dock kunna accepteras då det gäller en befintlig förskola centralt i tätorten. För att barnen ska ha tillgång till en bra utemiljö bör dock kompensationsåtgärder i form av kvalitetshöjande åtgärder genomföras på förskolegården. Utformning bör ske utifrån det som forskning och vägledande myndigheter menar är bra för barns hälsa och utveckling. Hänsyn ska även tas till barnens egna synpunkter och önskemål. Återkoppling till barnen ska göras vid utformning av gården.

Referenser:

Boverket: www.boverket.se

Boverket och Movium: Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö

Ekeröalliansen: Gemensam politisk plattform för perioden 2019-2022

Folkhälsomyndigheten: www.folkhalsomyndigheten.se

Malmö stad: Lekvärdesfaktor för förskolegårdar i Malmö - med syfte att nå en hög lekkvalitet

Mårtensson, F. 2012. Hälsöfrämjande äventyr med naturen som distraktion, Socialmedicinsk tidskrift 3/2012, s.224-231

Naturvårdsverket: www.naturvardsverket.se

Sandseter, E.B.H. 2007. Categorizing risky play - How can we identify risk-taking in children's play? European Early Childhood Education Research Journal 15. s.237-252

